

Cumhuriyet İlahiyat Dergisi - Cumhuriyet Theology Journal

ISSN: 2528-9861 e-ISSN: 2528-987X

Haziran / June 2019, 23 (1): 29-51

İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenine İlişkin Metaforları

Metaphors of Elementary School Students Related to The Lesson and Teachers of Religious Culture and Moral Knowledge

Halil Taş

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı Teftiş Kurulu
Dr., Ministry of National Education Inspection Board
Ankara, Turkey
egitimci1@hotmail.com
orcid.org/0000-0002-5219-1123

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 25 Ocak / January 2019

Kabul Tarihi / Accepted: 17 Mart / March 2019

Cilt / Volume: 23 **Sayı / Issue:** 1 **Sayfa / Pages:** 29-51

Atıf / Cite as: Taş, Halil. "İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenine İlişkin Metaforları [*Metaphors of Elementary School Students Related to The Lesson and Teachers of Religious Culture and Moral Knowledge*]". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi-Cumhuriyet Theology Journal* 23/1 (June 2019): 29-51. <https://doi.org/10.18505/cuid.518013>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Theology, Sivas, 58140 Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/cuid>

**30 | Halil Taş. İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve...
Metaphors of Elementary School Students Related to The Lesson and Teachers of Religious
Culture and Moral Knowledge**

Abstract: This study seeks to investigate the perceptions of elementary school 4th grade students related to the lesson and teachers of religious culture and moral knowledge via metaphors. In this study, the phenomenological design, one of the qualitative research designs, was used. Data was analysed through content analysis, and the study group was comprised of 234 elementary school 4th grade students. The sampling of the study was determined through criterion sampling, which is one of the purposeful samplings. The data of the study were collected via a semi-structured form composed of two questions asked as “Religious culture and moral knowledge lesson is like ... because ...” and “Religious culture and moral knowledge teacher is like ... because ...”. The analysis of metaphors was conducted considering the stages including data encoding and extraction, the compilation of sample metaphor image, the development of themes/categories, the configuration of data based on codes and themes, the reliability and validity analyses of data, carrying out quantitative data entries and analyses and interpreting findings of the study. Considering the results of the study as a whole, it was determined that the metaphors developed by elementary school 4th grade students were largely positive related to the lesson and teachers of religious culture and moral knowledge.

Summary: Metaphors are tools that try to clarify how people see life, the environment in which they live, phenomena, events and objects with different metaphors. Metaphor can also be described as meaning or experiencing something according to something else. It can be said that metaphors are mental images that help individuals to perceive their environment and to illuminate complex structures. Metaphors are tools that describe abstract events, facts, principles and rules using concrete expressions, examples and similes. Some of the basic functions of metaphors can be counted in the fact that a large number of data, revealing, interpreting, transferring information, discerning new knowledge and eliminating uncertainties. Metaphors have the characteristics of being simulation tools that make complex structures understandable, diversify perceptions about education, describe the roles of teachers and reveal the views of teachers and students about education.

The aim of the current study is to examine the perception and reactions of 4th grade Elementary School students about the lesson and teachers of Religious Culture and Moral Knowledge through metaphors based on their experiences. The metaphors produced for the teacher and the lesson have the potential to give important ideas about the students' perceptions about educational activities. From this point of view, the aim of this study is to analyse the students' perspectives about education and teaching practices by questioning the meaning that the students develop in their emotions and thoughts about the lesson and the teacher of Religious Culture and Moral Knowledge.

There is no scientific study relating students' perceptions of Religious Culture and Moral Knowledge lessons and teachers. This makes the current study unique. Considering that the perceptions of the students are formed especially during the elementary and secondary school periods, it can be said that the perceptions of the students about the lessons and teachers at early ages are necessary and important. It is thought that this study will contribute to the literature in terms of students' perceptions about a lesson and the teacher of the lesson by means of metaphors. It is thought that the fact that metaphors produced by the students in the scope of this research are answers to the questions of “what kind of teacher” and “what kind of lesson.”

The current study used the phenomenological pattern among qualitative research designs. The study group consists of 234 elementary school 4th grade students. The study group was determined by criterion sampling method. Data was collected through a structured form consisting of two questions (“Religious culture and moral knowledge lesson is like ... because ...” and “Religious culture and moral knowledge teacher is like ... because ...”) and the data obtained in the research was analysed by content analysis. Analysis of participants' metaphors was done by taking into account the steps of coding and sorting the data, compiling the sample

metaphor image, developing the themes/categories, arranging the data according to the codes and themes, conducting validity and reliability analysis of the data, quantitative data entry and analysis, and interpreting the findings.

In the research, it was found out that the students produced 46 metaphors related to the lesson of Religious Culture and Moral Knowledge and the most frequently repeated metaphor related to the lesson was “the love of Allah” metaphor. It was determined that the metaphors produced in the category of the lesson of Religious Culture and Moral Knowledge were gathered in 6 categories and the category with the highest frequency was the category of “Peaceful lesson”. Regarding the teachers of Religious Culture and Moral Knowledge, it was found out that the participants produced 52 metaphors and the most frequently repeated metaphor related to the teacher was the metaphor of “Hoca” (*teacher*). The metaphors produced for the teacher of Religious Culture and Moral Knowledge were gathered in 7 categories and the category with the highest frequency in these categories was “the Peaceful Teacher” category.

Metaphors produced in relation to the lesson of Religious Culture and Moral Knowledge can be considered as snapshots of the aims, content, learning-teaching processes and measurement-evaluation activities of the lesson. The metaphors produced about the lesson can determine the direction of the attention of preparers and decision makers in these subjects by pointing to the importance of the lesson, the importance that the student attach to the lesson, their emotions towards the lesson, the students' interests and expectations of the lesson. Metaphors produced by students in this study can be evaluated as answers given to the question of “what kind of lesson?” Metaphors produced about the teacher of Religious Culture and Moral Knowledge are important tools that reveal who the teachers are, where they stand, how they teach and how they are defined. The metaphors produced by the students can be considered as definitions from another point of view, which will enable the teacher to recognize himself/herself in many ways and to recognize him/herself more impartially. In this study, metaphors produced by the students can be evaluated as answers to the question “what kind of teacher?”

When the results of the research are evaluated as a whole, it is seen that the 4th grade students' metaphors about the lesson and teacher of Religion Culture and Moral Knowledge are generally positive. In this context, it can be said that the students have positive perceptions and thoughts about the lesson and the teacher. The less negative metaphors and explanations show that the students also have negative feelings and thoughts about the lesson and the teacher. Considering the fact that students' positive feelings and thoughts about the lesson and the teacher have a significant effect on the success of the students, precautions should be taken to eliminate negative perceptions of the students by evaluating the negative metaphors about the lesson and the teacher of Religious Culture and Moral Knowledge in detail.

Keywords: Religious Education, Metaphor, Elementary School, Religious Culture and Moral Knowledge Lesson, Religious Culture and Moral Knowledge Teacher.

İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenine İlişkin Metaforları

Öz: Bu çalışmada, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin Din Kültür ve Ahlak Bilgisi dersine ve bu dersin öğretmenine ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla incelemek amaçlanmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik (olgubilim) desen kullanılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılan araştırmanın çalışma grubunu, ilkokul dördüncü sınıfta okuyan 234 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmada veriler, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ... gibidir/benzerdir; çünkü ...”, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmeni ... gibidir/benzerdir; çünkü ...” biçiminde sorulmuş iki sorudan oluşan yapılandırılmış bir formla toplanmıştır. Katılımcıların geliştirdikleri metaforların analizi; verile-

32 | Halil Taş. İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve...

rin kodlanması ve ayıklanması, örnek metafor imgesi derlenmesi, temaların/kategorilerin geliştirilmesi, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi, verilerin geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılması, nicel veri girişlerinin ve analizlerinin yapılması ve bulguların yorumlanması aşamaları dikkate alınarak yapılmıştır. Araştırma sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile bu dersin öğretmenine ilişkin ortaya koydukları metaforların genelde olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir.

Özet: Metaforlar, insanların hayatı, içinde yaşadıkları çevreyi, olguları, olayları ve nesnelere nasıl gördüklerini farklı benzetmelerle açıklığa kavuşturmaya çalışan araçlardır. Metafor, herhangi bir şeyi başka bir şeye göre anlamlandırmak veya deneyimlemek olarak da açıklanabilir. Metaforların bireylerin çevrelerini algılamalarına ve karmaşık yapıları aydınlatmalarına yarayan zihinsel imgeler olduğu söylenebilir. Metaforlar soyut olay, olgu, ilke ve kuralları somut ifadeler, örnekler ve benzetmeler kullanarak açıklayan araçlardır. Çok sayıda verinin, bilginin ortaya çıkarılmasını, yorumlanmasını, aktarılmasını, yeni bilginin fark edilmesini sağlaması ve belirsizlikleri ortadan kaldırması metaforların bazı temel işlevleri arasında sayılabilir. Metaforların, karmaşık yapıları anlaşılır kılan, eğitimle ilgili alguları çeşitlendiren, öğretmenlerin rollerini betimleyen, öğretmen ve öğrencilerin eğitime ilişkin görüşlerini ortaya çıkaran benzetim araçları olma özellikleri bulunmaktadır.

Bu çalışmada, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin, deneyimlerine bağlı olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ve bu dersin öğretmenine ilişkin zihin dünyalarında oluşturdukları algı ve tepkilerinin metaforlar aracılığıyla derinlemesine incelenmesi amaçlanmıştır. Bir ders ve bu dersin öğretmeniyle ilgili üretilen metaforlar, öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerine ilişkin algıları hakkında önemli fikirler verme potansiyeli taşımaktadır. Bu noktadan hareketle, bu çalışmada öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ve bu dersin öğretmenine ilişkin duygu ve düşünce dünyalarında oluşturdukları anlamları sorgulayarak, eğitim-öğretim uygulamalarına ilişkin bakış açılarının analiz edilmesi hedeflenmektedir.

İlkokul öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ve bu dersin öğretmeni hakkındaki algılarını metaforlar aracılığıyla irdeleyen akademik çalışmaya rastlanmamış olması bu çalışmayı özgün kılmaktadır. Eğitimde öğrencilerin algılarının özellikle ilkokul ve ortaokul dönemlerinde olduğu dikkate alındığında, öğrencilerin derslere ve öğretmenlere ilişkin algılarının erken yaşlarda tespit edilmesinin gerekli ve önemli olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın, öğrencilerin bir derse ve o dersin öğretmenine ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koyması bakımından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma kapsamında öğrenciler tarafından üretilen metaforların, “nasıl bir öğretmen?” ve “nasıl bir ders?” sorularına verilmiş cevaplar olmasının da araştırmaya ayrı bir önem kattığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik (olgubilim) desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 234 ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmada veriler, iki sorudan (“Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ... gibidir/benzerdir; çünkü ...”, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmeni ... gibidir/benzerdir; çünkü ...”) oluşan yapılandırılmış bir form aracılığıyla toplanmış ve araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Katılımcıların geliştirdikleri metaforların analizi; verilerin kodlanması ve ayıklanması, örnek metafor imgesi derlenmesi, temaların/kategorilerin geliştirilmesi, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi, verilerin geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılması, nicel veri girişlerinin ve analizlerinin yapılması ve bulguların yorumlanması aşamaları dikkate alınarak yapılmıştır.

Araştırmada, öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin toplam 46 metafor ürettikleri ve derse ilişkin olarak en sık tekrarlanan metaforun ise “Allah sevgisi” metaforu, olduğu; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin üretilen metaforların 6 kategoride toplandığı ve bu kategoriler içerisinde en yüksek frekansa sahip kategorinin ise “Huzur veren bir ders” kategorisi olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine ilişkin olarak ise toplam 52 metafor ürettikleri ve öğretmene ilişkin en sık tekrarlanan metaforun ise “Hoca”, metaforu olduğu; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine ilişkin üretilen

metaforların 7 kategoride toplandığı ve bu kategoriler içerisinde en yüksek frekansa sahip kategorinin ise "Huzur veren öğretmen" kategorisi olduğu tespit edilmiştir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin olarak üretilmiş olan metaforlar, dersin amaçlarının, içeriğinin, öğrenme-öğretme süreçlerinin ve ölçme-değerlendirme faaliyetlerinin birer kare çekilmiş fotoğrafları olarak değerlendirilebilir. Ders hakkında üretilen metaforlar, dersin önemini, öğrenci tarafından ne kadar önemsendiğini, hangi yönünün sevilip sevilmediğini, öğrencilerin derse yönelik istek ve beklentilerini ortaya çıkararak, öğretim programı hazırlayıcıların ve bu konulardaki karar vericilerin dikkatlerinin yönünü belirleyebilir. Bu araştırmada öğrenciler tarafından üretilmiş olan metaforlar, öğrenci gözüyle "nasıl bir ders?" sorusuna verilmiş cevaplar olarak da değerlendirilebilir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine ilişkin olarak üretilmiş olan metaforlar, öğretmenlerin kim olduklarını, nerede durduklarını, nasıl öğrettiklerini ve nasıl tanımlandıklarını ortaya çıkaran önemli araçlardır. Öğrenciler tarafından üretilmiş olan metaforlar, öğretmenlerin bir başka göz/gözler tarafından tanımlanmalarını anlamına gelir ki bu da öğretmenin birçok açıdan kendisinin farkına varmasını ve kendisini daha tarafsız olarak tanımasını sağlayacaktır. Bu araştırmada öğrenciler tarafından üretilmiş olan metaforlar, "nasıl bir öğretmen?" sorusuna verilmiş cevaplar olarak da değerlendirilebilir.

Araştırma sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile bu dersin öğretmenine ilişkin ortaya koydukları metaforların genelde olumlu yönde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin söz konusu derse ve dersin öğretmenine yönelik olumlu algılara sahip oldukları, hem ders hem de dersin öğretmeni hakkında olumlu düşünceler taşıdıkları söylenebilir. Çok fazla olmamakla birlikte bazı metaforların ve bazı metafor açıklamalarının olumsuz olması, bazı öğrencilerin derse ve dersin öğretmene ilişkin bir kısım olumsuz duygu ve düşüncelere sahip olduklarını da göstermektedir. Öğrencilerin derse ve dersin öğretmenine yönelik olumlu duygu ve düşünceler içerisinde olmalarının başarılarının artmasına önemli oranda etki yaptığı gerçeği dikkate alınarak; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ve dersin öğretmeni hakkında olumsuz metaforlar üreten öğrencilerin bu yöndeki görüş ve düşünceleri ayrıntılı olarak değerlendirilerek olumsuz algılarının ortadan kaldırılması için gerekli önemler alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Metafor, İlkokul, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni.

GİRİŞ

Son zamanlarda metaforların inançları, tutumları ve değerleri nasıl biçimlendirdiğine ilgi artmış ve birçok bilim insanı tarafından, okulları çeşitli yönleriyle (yönetici, öğretmen, öğrenci) tanımlayan metaforlar tartışılmaya başlanmıştır.¹ Genel olarak bireylerin kendilerini anlamalarına yardımcı olacak zihinsel modeller oluşturmak,² eğitim kurumlarının mevcut durumlarını ve insanların bu kurumları nasıl kavramlaştırdıklarını anlayabilmek için metaforlar üretilmektedir.³ Metafor konulu çalışmalar sayesinde öğretmenlerin, hem öğrenci hem de kendi rollerine ilişkin inançları ve varsayımları öğrenilebilir.⁴ Kısaca metaforların, karmaşık yapıları anlaşılır kılan, eğitimle ilgili algıları çeşitlendiren, öğretmenlerin rollerini betimleyen, öğretmen ve öğrencilerin eğitime ilişkin görüşlerini ortaya çıkaran benzetim araçları olma

¹ Mustafa Çelikten, "Kültür ve Öğretmen Metaforları". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21/2 (2006): 270.

² Metin Arslan - Mustafa Bayrakçı, "Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi" *Millî Eğitim Dergisi* 171 (2006): 103.

³ Ayşe Balcı, *Metaphorical Images of School: School Perceptions of Students, Teachers and Parents From Four Selected Schools (in Ankara)*, (Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 1999), 158.

⁴ Miriam Ben-Peretz - Nili Mendelson - Friedrich Kron, "How Teachers in Different Educational Contexts View Their Roles" *Teaching and Teacher Education* 19/2 (2003): 278.

34 | Halil Taş. İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve... özellikleri bulunmaktadır.⁵ Eğitimde metaforlar; eğitim planlamasında, eğitim programlarını geliştirmede, bireyi öğrenme konusunda güdülemede, sorgulayıcı düşüncüyü ön plana çıkarımda,⁶ karmaşık kavram, olay ve olguları açıklamada öncelikli olarak tercih edilen araçlardır.⁷

1. METAFOR

İnsanların hayatı, içinde yaşadıkları çevreyi, olguları, olayları ve nesnelere nasıl gördüklerini farklı benzetmelerle açıklığa kavuşturmaya çalışan araçlar olarak tanımlanan metaforlar,⁸ çoğu zaman bir alandan yeni ve genellikle bilinmeyen bir başka alana bilgi aktarımını kapsayan algı araçlarıdır.⁹ Metaforik düşünce, çok karmaşık bir olayın, olgunun ya da durumun özelliklerini açıklığa kavuşturmak amacıyla benzer bir olayı veya nesneyi kullanmayı içerir.¹⁰ Metafor, herhangi bir şeyi başka bir şeye göre anlamlandırmak veya deneyimlemek olarak da açıklanabilir.¹¹ Metaforların bireylerin çevrelerini algılamalarına ve karmaşık yapıları aydınlatmalarına yarayan zihinsel imgeler olduğu söylenebilir.

Çok sayıda verinin, bilginin ortaya çıkarılmasını, yorumlanmasını, aktarılmasını, yeni bilginin fark edilmesini ağırlaması ve belirsizlikleri ortadan kaldırması metaforların bazı temel işlevleri arasında sayılabilir.¹² Metaforlar iyi bilineni, bilinmeyene taşıdıklarından yeni bir olguyu anlamada ve açıklamada, yeni bir bilgiyi edinmede kolaylık sağlar.¹³ Bu durumda metaforlar, bilinmeyeni bilinenle açıklayan araçlar olarak tanımlanabilir. Bilincimizin, algılayışımızın ve düşüncemizin bir parçası olarak çok yönlü bir kavram olan metafor,¹⁴ bireylerin kendilerini ifade edebilmelerine olanak sağlayan bir dil ögesi olarak da tanımlanabilir. Bilişsel anlayışa göre metaforların önemli görevlerinden birisi soyut kavramların anlatılmasını ve anlaşılmasını sağlamaktır. Metaforları soyut olay, olgu, ilke ve kuralları somut ifadeler, örnekler ve benzetmeler kullanarak açıklayan araçlar olarak tanımlamak da mümkündür.

1.1. İlgili Araştırmalar

Son zamanlarda eğitim bilimleri alanında metaforların sıkça araştırmalara konu olduğu söylenebilir. Balcı tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin öğretmenlerine yönelik olumlu metaforlar ürettikleri tespit edilirken;¹⁵ Cerit tarafından yapılan çalışmada, öğretmenin öğrenciler tarafından bilgi kaynağı, bilgi yayan, aile, arkadaş, rehber ve çevresini aydınlatan birey metaforlarıyla tanımlandığı görülmektedir.¹⁶ Aydoğdu, ideal okul algılarını metaforlar yardımıyla analiz ettiği çalışmasında bir kısım öğrencilerin kendilerine ve öğretmenlere

-
- ⁵ Durmuş Ekiz - Zehra Koçyiğit, "Sınıf Öğretmenlerinin 'Öğretmen' Kavramına İlişkin Metaforlarının Tespit Edilmesi", *Kastamonu Eğitim Dergisi* 21/2 (2013): 441.
- ⁶ İnanet Aydın - Ahmet Pehlivan, "Türkçe öğretmeni adaylarının 'Öğretmen' ve 'Öğrenci' kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar." *Turkish Studies* 5/3 (2010): 821.
- ⁷ Çetin Semerci, "Program Geliştirme Kavramına İlişkin Metaforlarla Yeni İlköğretim Programlarına Farklı Bir Bakış." *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31/1 (2007): 127.
- ⁸ Ekiz - Koçyiğit, "Sınıf Öğretmenlerinin 'Öğretmen' Kavramına İlişkin Metaforlarının Tespit Edilmesi", 440.
- ⁹ Durmuş Ekiz, *İlköğretimde Fen Bilimi Öğretimi ve Öğrenimi* (Trabzon: Derya Kitabevi, 2001), 161
- ¹⁰ Rebecca Oxford v.dğr., "Clashing Metaphors About Classroom Teachers: Toward A Systematic Typology for the Language Teaching Field", *System* 26/1 (1998): 34.
- ¹¹ Max Black, "More About Metaphor", *Metaphor and Thought*, Ed. A. Ortony (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), 21,22
- ¹² Hugh G. Pertie - Rebecca S. Oshlag, "Metaphor and learning", Ed. A. Ortony (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), 581
- ¹³ Ekiz, *İlköğretimde Fen Bilimi Öğretimi ve Öğrenimi*, 169.
- ¹⁴ Adnan Taşgın v.dğr., "Ortaokul Öğrencilerinin 'Türkçe Dersi' ve 'Türkçe Öğretmeni'ne İlişkin Metaforları." *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 7/1 (2018): 398.
- ¹⁵ Balcı, *Metaphorical Images of School: School Perceptions of Students, Teachers and Parents From Four Selected Schools (In Ankara)*, 258.
- ¹⁶ Yusuf Cerit, "Öğretmen Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 6/4 (2008): 705.

karşı olumsuz algıya sahip olduklarını saptamıştır.¹⁷ Toker-Gökçe ve Bülbül tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin öğretmenlere ilişkin genelde olumlu metaforlar ürettikleri tespit edilmiştir.¹⁸ Oğuz tarafından yapılan çalışmada, öğretmenler hakkında lider, rehber, araştırmacı, pusula ve teknik direktör metaforlarının üretildiği belirlenmiştir.¹⁹ Saban yaptığı çalışmada, öğrencilerin öğretmenlerini bilgi kaynağı olarak gördüklerini tespit etmiştir.²⁰ Taşgın, İleritürk ve Köse yaptıkları çalışmada, Türkçe dersine ilişkin en çok üretilen metaforun “Güneş” metaforu olduğunu, üretilen metaforların ise en çok “Temel bir unsur olarak Türkçe dersi” kategorisinde toplandığını; Türkçe öğretmenine ilişkin en çok üretilen metaforun “Anne” metaforu olduğunu, üretilen metaforların ise en çok “Bilgi sağlayıcı olarak Türkçe öğretmeni” kategorisinde toplandığını tespit etmişlerdir.²¹

2. DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ EĞİTİMİ

1982 Anayasa’sının 24. maddesinde din kültürü ve ahlâk öğretiminin ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alması üzerine, ilkokul dördüncü sınıfta ve ortaokulun bütün sınıflarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi zorunlu ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Türkiye’nin yaşadığı deneyim ve dünyadaki genel eğilimler dikkate alındığında, sağlıklı bir din eğitimi için ilk ve orta dereceli okullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin zorunlu ders olma özelliğini devam ettirmesi gerektiği söylenebilir.²² Bireysel ve toplumsal yaşamda belirgin bir ağırlığı olan din olgusunun eğitim ve öğretim düzleminde önemsiz veya gereksiz görülmesi doğru bir bakış açısı olmayacaktır. Çünkü toplumsal beklentileri ve hedefleri gerçekleştirmek amacıyla kurulmuş olan okulun esas hedefi, içinde bulunduğu topluma bilgi birikimi ve tecrübesiyle yön çizebilme gücüne ve çağdaş yaşamın ihtiyaç ve beklentilerini karşılayacak donanıma sahip bireyler yetiştirmektir.²³ O halde günümüzde tartışılması gereken, okullarda din eğitimi verilip verilmeyeceği hususundan çok, eğitimin bütünlüğü içinde okullarda verilecek din eğitiminin hangi amaçla, hangi içerikle ve hangi eğitim-öğretim süreçleri yoluyla verileceği hususu olmalıdır.²⁴

Bireysel ve toplumsal hayatta çok geniş bir etki alanına sahip olan din olgusuyla ilgili ortaya çıkabilecek sorunların çözümü, ancak öğretim kurumlarının işbirliğiyle ve bilimsel temelli doğru dini bilgilerin öğretilmesiyle mümkün olabilir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin, toplumun talepleri, din eğitimindeki yeni gelişmeler ve yönelimler doğrultusunda muhteva, yöntem-teknik, anlayış ve yaklaşımı açısından daha çoğulcu bir bakış açısıyla yapılandırılmasının olumlu bir eğitimsel davranış olacağı söylenebilir. Modern dönemde dinin okul içerisinde yer bulabilmesi için, din eğitiminin çağdaş eğitim anlayışlarıyla ve toplumda kabul gören diğer dünya görüşleriyle paralel ya da en azından çelişmeyecek bir tarzda yapılandırılması ve aktarılması uygun olacaktır.²⁵ Birbirinden farklı birçok kültürün, düşünce ve yaşam tarzının bir arada hayat bulduğu modern toplumlarda, farklı inançların ve mensuplarının

¹⁷ Elif Aydoğdu, *İdeal Okul Algılarının Metaforlar (Mecazlar) Yardımıyla Analizi* (Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 2008), 192.

¹⁸ Asiye Toker-Gökçe - Turgay Bülbül, “Okul Bir İnsan Bedenidir: Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Algılarına Yönelik Bir Metafor Çalışması”, *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 4/1 (2014): 81.

¹⁹ Aytunga Oğuz, “Öretmen Adaylarına Göre Ortaöğretim Öğretmenlerini Temsil Eden Metaforlar”, *Milli Eğitim Dergisi* 182 (2009): 53.

²⁰ Ahmet Saban, “Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2/2 (2004): 151.

²¹ Taşgın v.dğr., “Ortaokul Öğrencilerinin “Türkçe Dersi” ve “Türkçe Öğretmeni”ne İlişkin Metaforları”, 398.

²² Recep Kaymakcan, “Türkiye’de Din Eğitimi Politikaları Üzerine Düşünceler.” *Ekev Akademi Dergisi* 10/27 (2006): 28.

²³ İlhan Yıldız, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Zorunlu mu Kalmalı, Yoksa Seçmeli mi Olmalı”, *TÜBAV Bilim Dergisi* 2/2 (2009): 254.

²⁴ Nevzat Yaşar Aşıkoğlu, “Din Öğretiminde Öğretmenin Rolü ve Din Dersi Öğretmeni Yeterlilikleri (Türkiye Örneği)”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (2011): 13.

²⁵ Kaymakcan, “Türkiye’de Din Eğitimi Politikaları Üzerine Düşünceler”, 26.

36 | Halil Taş. İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve... doğru tanımlanmaları ve tanıtılmaları din öğretiminin temel amaçlarından biri olmalıdır.²⁶ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ve bu dersin öğretmenine düşen görev; farklılıkların toplumsal bütünlüğümüz için bir eksiklik, kusur, tehdit ya da engel değil, kültürel bir zenginlik olduğunu öğrencilerine aktarmak olmalıdır.

2.1. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda yapılandırmacı öğrenme, çoklu zekâ, öğrenci merkezli ve beceri temelli öğrenme gibi yaklaşımlar esas alınmıştır. Bu bağlamda temel becerileri önceleyen, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin katılımına ve öğretmenin yol göstericiliğine vurgu yapan; öğrencilere araştırma yapabilecekleri ve sorun çözebilecekleri ortam ve olanakları sağlayan bir eğitim anlayışına dikkat çekilmiştir.²⁷ Programda öğrencilerin dinî ve ahlaki kavramları yorumlamaları ve araştırma, sorgulama, sorun çözme, iletişim kurma gibi bazı temel becerileri geliştirmeleri amaçlanmıştır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde İslam dinine ilişkin yorumlar bilimsel bir yöntemle ve mezhepler üstü bir anlayışla ele alınmış; diğer dinler ve inanç sistemleri ise dinler açılımlı bilimsel ve olgusal bir yaklaşımla öğretim sürecine dâhil edilmiştir.²⁸ Bu temellendirme doğrultusunda, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerinin görevi; sorgulayan, tercihte bulunabilen, kendi kültürünü tanıyıp benimseyen, diğer inançlara saygılı, yeniliklere açık, dini kavramları ve kaynakları bilen bireyler yetiştirmek olarak tanımlanabilir.

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Din olgusunun birey ve toplum hayatındaki etki gücü ve etki alanı dikkate alındığında, din öğretiminin informal kişi ve kurumlara terk edilmeyecek kadar önemli ve hassas bir konu olduğu anlaşılmaktadır.²⁹ Birey, hayatında ihtiyaç duyduğu her bilgi gibi dini bilgiyi de okulda, sistemli ve pedagojik esaslara uygun olarak öğrenmelidir.³⁰ Dinin toplumsal yaşam, kültür ve medeniyet öğelerine yönelik etkileri ile İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak ilkelelerinin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini önemli kıldığı söylenebilir. Bu bağlamda, Kur'an ve sünnet ışığında şekillenen ana ilkeler çerçevesinde İslam dinini ve diğer dinleri betimleyici bir yaklaşımla öğretime konu etmeyi amaçlayan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ve bu dersin öğretmenine ilişkin öğrenci algılarının araştırılmasının önemli ve gerekli olduğu düşünüldüğünden, bu çalışma söz konusu dersi ve bu dersin öğretmenini konu edinmiştir. Ayrıca, öğrencilerin bir ders ve o dersin öğretmenine ilişkin algılarının metaforlar yoluyla ortaya çıkarılmasının, eğitimcilere ve eğitim konusundaki karar verici mekanizmalara önemli bilgiler ve bakış açıları sunacağı düşünülmesi de bu çalışmanın yapılma gerekçelerinden birini oluşturmaktadır.

İlkokul öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ve bu dersin öğretmeni hakkındaki algılarını metaforlar aracılığıyla irdeleyen akademik çalışmaya rastlanmamış olması bu çalışmayı özgün kılmaktadır. Eğitimde öğrencilerin algılarının özellikle ilkökul ve ortaokul dönemlerinde oluştuğu³¹ dikkate alındığında, öğrencilerin derslere ve öğretmenlere ilişkin algılarının erken yaşlarda tespit edilmesinin gerekli ve önemli olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın, öğrencilerin bir derse ve o dersin öğretmenine ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koyması bakımından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çünkü metaforlar bireyin farkında olmadığı duygu ve düşüncelerinin ortaya çıkarılmasını sağlamak açısından önem taşımaktadır. İyi program, iyi ders, iyi materyal ve iyi öğrenci, onu doğru kullanacak ve

²⁶ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi* (Ankara: Gül Yayıncılık, 2001), 34.

²⁷ MEB, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı* (Ankara: MEB Yayını, 2018), 7.

²⁸ MEB, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*, 8.

²⁹ Durmuş Burak, "4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomilerine Göre Değerlendirilmesi", *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi* 11/21 (2017): 44.

³⁰ Aşıkoğlu, "Din Öğretiminde Öğretmenin Rolü ve Din Dersi Öğretmeni Yeterlilikleri (Türkiye Örneği)", 8.

³¹ Taşkın v.dğr., "Ortaokul Öğrencilerinin "Türkçe Dersi" ve "Türkçe Öğretmeni"ne İlişkin Metaforları", 399.

doğru yönlendirecek olan öğretmenle anlam kazanır. Bu araştırma kapsamında öğrenciler tarafından üretilen metaforların, “nasıl bir öğretmen?” ve “nasıl bir ders?” sorularına verilmiş cevaplar olmasının da araştırmaya ayrı bir önem kattığı düşünülmektedir.

4. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bir ders ve bu dersin öğretmeniyle ilgili üretilen metaforlar, öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerine ilişkin algıları hakkında önemli fikirler verme potansiyeli taşımaktadır. Bu noktadan hareketle, bu çalışmada öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ve bu dersin öğretmenine ilişkin duygu ve düşünce dünyalarında oluşturdukları anlamları sorgulayarak, eğitim-öğretim uygulamalarına ilişkin bakış açılarının analiz edilmesi hedeflenmektedir. Öğrenci algılarının belirlenmesiyle, eğitim-öğretim etkinliklerinin gelecekte yeniden şekillendirilmesine, farklı kaynaklardan yeni dinamikler, farklı bakış açıları ve yaratıcı uygulamalar ortaya çıkarılmasına imkân sağlanacak; kuram ve uygulama arasında daha gerçekçi ve daha yakın bir ilişki kurulabilecektir.

Bu çalışmada, ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin, deneyimlerine bağlı olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ve bu dersin öğretmenine ilişkin zihin dünyalarında oluşturdukları algı ve tepkilerinin metaforlar aracılığıyla derinlemesine incelenmesi amaçlanmıştır ve bu temel amaçtan hareketle aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin Din Kültür ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin algıları nelerdir?
2. İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin Din Kültür ve Ahlak Bilgisi öğretmenine ilişkin algıları nelerdir?

5. YÖNTEM

5.1. Araştırma Modeli

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla incelendiği bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik (olgubilim) desen kullanılmıştır. Bireylerin tecrübelerinden hareketle bir olayla ilgili algılarını ve tepkilerini ayrıntılı olarak ortaya çıkarmaya çalışan olgubilim deseni,³² farkında olduğumuz ancak hakkında detaylı bir bilgiye ve anlayışa sahip olmadığımız olgulara yoğunlaşmaktadır.³³ Metodolojik yöntem olarak bilgi ve yaşam tecrübelerini birbirleriyle ilgili ve anlamlı hale getirme ve ilişkilendirebilme özellikleri, metaforların eğitim araştırmalarında tercih edilme nedenlerindedir.³⁴ Bu araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Elde edilen verileri açıklayabilecek kavramalara ve ilişkilere ulaşmayı hedefleyen içerik analizinin temel amacı, verilerin daha detaylı bir işleme tabi tutulmasını sağlamak ve betimsel yaklaşımla ortaya çıkmayan kavram ve temaları ortaya çıkarmaktır.³⁵

5.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Ordu ili Altınordu ilçesindeki en büyük üç ilkokulda öğrenim gören 234 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

³² Jack R. Fraenkel v.dğr., *How to Design and Evaluate Research in Education* (New York: McGraw-Hill, 2011), 263.

³³ Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2016), 78.

³⁴ Warren Midgley - Karen Trimmer, “Walking the labyrinth: A Metaphorical Understanding of Approaches to Metaphors for, in and of Education Research”, Ed. Warren Midgley, Karen Trimmer, Andy Davies, *Metaphors for, in and of Education Research* (UK: Cambridge Scholars Publishing, 2013), 12.

³⁵ Yıldırım – Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 259.

38 | Halil Taş, İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve...

dır. Çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılması olarak tanımlanan ölçüt örnekleme yöntemi;³⁶ örneklemin, araştırma problemiyle ilgili olarak belirlenen özelliklere sahip kişilerden, olay, nesne ya da durumlardan oluşturulmasıdır.³⁷ Bu araştırmada, dördüncü sınıf öğrencisi olmanın ölçüt olarak belirlenmesinin nedeni, öğretim programı gereği bu öğrencilerin ilk kez dördüncü sınıfta Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ve bu dersin öğretmeniyle karşılaşılıyor olmalarıdır. Bu ilk karşılaşmanın ve küçük olan yaş aralığının daha yansız, daha yalın ve daha samimi belirlemeler sağlayacağı düşünülmektedir. 128'i (%54,70) erkek, 106'sı (%45,30) kadın olan öğrencilerin yaş aralığı 10-11'dir.

5.3. Verilerin Toplanması

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ve dersin öğretmene ilişkin algılarını belirlemek amacıyla, katılımcılara "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ... gibidir/benzerdir; çünkü ...", "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi öğretmeni ... gibidir/benzerdir; çünkü ..." biçiminde sorulmuş iki sorudan oluşan yapılandırılmış bir form kullanılmıştır. Öğrencilerden, eksik bırakılmış olan bu cümleleri kendi algılarına göre tamamlamaları istenmiştir. Araştırmaya katılmada gönüllülük, bilinçli onay, gizlilik, özel hayata saygı, aldatmama, yanıltmama, verilere sadık kalma ve verileri yalnızca bilimsel amaçlarla kullanma gibi etik ilkelere azami derecede dikkat edilmiştir.³⁸

5.4. Verilerin Analizi

Katılımcıların geliştirdikleri metaforların analizi; verilerin kodlanması ve ayıklanması, örnek metafor imgesi derlenmesi, temaların/kategorilerin geliştirilmesi, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi, verilerin geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin yapılması, nicel veri girişlerinin ve analizlerinin yapılması ve bulguların yorumlanması aşamaları³⁹ dikkate alınarak yapılmıştır.

Verilerin kodlanması ve ayıklanması aşamasında öğrenciler tarafından üretilen metaforlar sıklıklarına göre listelenerek her öğrencinin ürettiği metafor bir sözcük olacak şekilde kodlanmıştır. Örnek metafor imgesi derleme aşamasında metaforlara ilişkin örnek metafor ifadeleri belirlenerek yazılmıştır. Ayrıca metaforların hangi öğrenci/öğrenciler tarafından üretildiğine ilişkin olarak kız öğrenci için "ÖK", erkek öğrenci için ise "ÖE" kısaltması kullanılmış; alıntı yapılan öğrenciyi belirlemek için ise "1, 2, 3, ... 234" gibi numaralandırma kullanılmıştır. Temaların/Kategorinin geliştirilmesi ve verilerin kategorilere/temalara göre düzenlenmesi aşamalarında öncelikle kodlar arasındaki ortak yönler bulunmuş, daha sonra ilişkili olan kodlar bir araya getirilerek temalar/kategoriler tespit edilmiştir.

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlama aşamasında verilerin detaylı olarak analizleri yapılmış ve araştırmada elde edilen metaforları en iyi temsil edeceği düşünülen örnek metafor ifadeleri derlenerek yazılmıştır. Araştırmada ulaşılan verilerin güvenilirliği uzman görüşü almak, katılımcı teyidi, eş uzman incelemesi ve kodlayıcılar arası güvenilirlik süreçleri yoluyla gerçekleştirilmiştir.⁴⁰ Ayrıca, araştırma sürecinin detaylı olarak ortaya konması,

³⁶ Yıldırım – Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 140.

³⁷ Şeref Büyükoztürk v.dğr., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2017), 234.

³⁸ Clifford G. Christians, "Ethick Politics in Qualitative Research". Ed. Norman K. Denzin, Yvonna S. Lincoln, *Handbook of Qualitative Research* (CA: Sage Inc, 2011), 145.

³⁹ Durmuş Ekiz, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2009), 93; Şahin - Sabancı, "Pedagojik Formasyon Öğrencilerinin Maarif Müfettişlerine İlişkin Algıları: Metafor Çalışması", 88; Yıldırım – Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 259-260.

⁴⁰ Richard E. Boyatzis, *Thematic Analysis and Code Development: Transforming Qualitative Information*. (CA: Sage Publications, 1998), 231; Yvonna S. Lincoln - Egon G. Guba, *Naturalistic Inquiry* (CA: Sage Publications, 1985), 241; Matthew B. Miles v.dğr., *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook* (CA: Sage Publications, 2014), 10.

işlenmemiş verilerin arşivlenmesi ve gerekli görüldüğü takdirde denetime açık olması çalışmanın güvenilirlik düzeyini artırmaktadır.⁴¹

Nicel veri girişlerinin ve analizlerinin yapılması aşamasında veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve verilere ilişkin frekans ve yüzdeler hesaplanmıştır. Bulguların yorumlanması aşamasında verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular sistematik, mantıklı, tutarlı ve anlaşılır bir şekilde düzenlenerek araştırmanın amaçları ve alt amaçları doğrultusunda sunulmuştur. Bulgular eleştirel bir yaklaşımla sistematik olarak yorumlanmış, bulguların olası nedenleri belirtilirken çok boyutlu düşünülmüş ve ilgili literatür sonuçlarıyla destekli tartışmalar yapılmıştır.

6. BULGULAR

6.1. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine İlişkin Metaforları

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin metaforları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine İlişkin Ürettikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	f	%	Sıra No	Metafor	f	%
1	Allah sevgisi	22	9,40	24	Sakinleşmek	3	1,28
2	Din	17	7,26	25	Cehennem	3	1,28
3	İbadet	17	7,26	26	Özgür balık	3	1,28
4	Peygambersevgisi	15	6,41	27	Kâbus	2	0,85
5	Dua	14	5,98	28	Gül kokusu	2	0,85
6	İslamiyet	12	5,13	29	Uçmak	2	0,85
7	Temizlik	11	4,70	30	Uyuklamak	2	0,85
8	Kitap	9	3,85	31	Şaşkınlık	2	0,85
9	Huzur	8	3,42	32	İnternet	2	0,85
10	Melekler şehri	7	2,99	33	Sıklamak	2	0,85
11	İyilik	7	2,99	34	Hazine	2	0,85
12	Doğruluk	7	2,99	35	Zahmet	2	0,85
13	Arapça	7	2,99	36	En güzel oyuncak	2	0,85
14	Bilgi	6	2,56	37	Yumuşaklık	2	0,85
15	Akan su	5	2,14	38	Kızgın	1	0,43
16	Şefkat	5	2,14	39	Gül bahçesi	1	0,43
17	Cennet	5	2,14	40	Güneş	1	0,43
18	Denizde yüzmek	4	1,71	41	En sevdiğim oyun	1	0,43
19	Şeker	4	1,71	42	Dostluk	1	0,43
20	Aydınlık	3	1,28	43	Sınav	1	0,43

⁴¹ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. trc. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir (Ankara: Siyasal Kitapevi, 2016), 78; Yıldırım – Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 295.

40 | Halil Taş. İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve...

21	Kılavuz	3	1,28	44	Hayallere dalmak	1	0,43
22	Zorluk	3	1,28	45	Sonsuzluk	1	0,43
23	Mutluluk	3	1,28	46	Saygı	1	0,43

Toplam Metafor: 46 – Toplam Öğrenci: 234

Tablo 1 incelendiğinde 234 öğrencinin toplam 46 metafor ürettiği ve bu metaforlar içinde en fazla tekrarlanan metaforun “Allah sevgisi (22-%9,40)” olduğu görülmektedir. Ayrıca 17’şer öğrencinin “Din (%7,26)”, “İbadet (%7,26)”, 15 öğrencinin “Peygamber sevgisi (%6,41)”, 14 öğrencinin “Dua (%5,98)”, 12 öğrencinin “İslamiyet (5,13)” 11 öğrencinin “Temizlik (4,70)” 8 öğrencinin “Huzur (%3,42)”, 7’şer öğrencinin “Melekler şehri (%2,99)”, “İyilik (%2,99)”, “Doğruluk (%2,99)” ve “Arapça (%2,99)”, 6 öğrencinin “Bilgi (%2,56)”, 5’er öğrencinin “Akan su (%2,14)”, “Şefkat (%2,14)” ve “Cennet (%2,14)” metaforlarını ürettikleri anlaşılmaktadır. Geri kalan 52 öğrencinin her birinin ise 4’er, 3’er, 2’şer ve 1’er metafor ürettikleri görülmektedir.

Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin ürettikleri metaforlar ve oluşturulan kategoriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine İlişkin Üretilen Metaforlar ve Oluşturulan Kategoriler

Kategoriler	f	%	Metaforlar	f	%
Huzur veren bir ders	91	38,89	Allah sevgisi, Peygamber sevgisi, Dua, Huzur, Akan su, Cennet, Mutluluk, Sakinleşmek, Gül kokusu, Uçmak, Yumuşaklık, Hayallere dalmak, Sonsuzluk, Gül bahçesi, Özgür balık, Denizde yüzmek	16	4,78
Bilgi veren bir ders	70	29,91	Din, İbadet, İslamiyet, Kitap, Bilgi, İnternet,	7	5,21
Değer aktaran bir ders	32	13,68	Temizlik, Doğruluk, Şefkat, Dostluk, Saygı, iyilik	6	3,05
Sevilmeyen/İstenmeyen bir ders	18	7,69	Zorluk, Arapça Cehennem, Kâbus, Uykulamak, Şaşkınlık, Sıkılmak, Kızgın, Zahmet, Sınav	9	9,56
Değer verilen bir ders	16	6,84	Şeker, Hazine, En sevdiğim oyun, En güzel oyuncak, Melekler şehri	5	0,87
Yönlendiren/Yol gösteren bir ders	7	2,99	Aydınlık, Kılavuz, Güneş	3	6,53
Toplam	234	100	Toplam	6	100

Tablo 2 incelendiğinde ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine ilişkin ürettikleri metaforların 6 kategoride toplandığı ve bu kategoriler içerisinde en yüksek frekansa sahip kategorinin ise “Huzur veren bir ders (91-%38,89)” kategorisi olduğu görülmektedir. Diğer kategoriler ise “Bilgi veren bir ders (70-%29,91)”, “Değer aktaran bir ders (32-%13,68)”, “Sevilmeyen/İstenmeyen bir ders (18-%7,69)”, “Değer verilen bir ders (16-%6,84)” ve “Yönlendiren/Yol gösteren bir ders (7-%2,99)” kategorileridir. Belirlenen kategorilere ilişkin örnek metafor ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

Huzur veren bir ders: *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi “akan su” gibidir. Bu dersi çok sevdiğimden derste zamanın nasıl geçtiğini anlamıyorum. Zaman su gibi akıp gidiyor.* (ÖE-23)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi “Allah sevgisi” gibidir. Bu derste Allah’ı tanıyoruz. Allah’tan korkmaya gerek yok, çünkü Allah çocukları çok seviyor. (ÖK-11)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "hayallere dalmak" gibidir. Bu derste sürekli cennette olduğumu, peygamberi gördüğümü hayal ederim. (ÖK-228)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "uçmak" gibidir. Uçmak insanı nasıl mutlu ediyorsa bu ders de beni öyle mutlu ediyor. (ÖK-2)

Bilgi veren bir ders: *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "ibadet" gibidir. Çünkü derste sürekli Allah'ın sevdiği şeyler konuşulduğundan ve dualar okunduğundan ibadet yapmış gibi oluyorum. (ÖE-101)*

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "internet" gibidir. İnternette dinle ilgili her şeyi kolayca bulduğumuz gibi bu derste de her şeyi kolayca öğrenebiliyoruz. (ÖE-39)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "kitap" gibidir. Çünkü kitaplardan birçok bilgiyi öğrenebiliriz. Bu derste de kitapların bize öğrettikleri gibi çok şey öğreniyoruz. (ÖK-32)

Değer aktaran bir ders: *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "şefkat" gibidir. Derste insanların birbirlerini sevmeleri, küçüklerini korumaları gerektiği anlatıldığından bu dersi şefkat dersi olarak görüyorum. (ÖE-18)*

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "iyilik" gibidir. Öğretmenimiz bize sürekli iyilik yapmayı önerdiğinden bu ders bana hep iyiliksever olmayı hatırlatır. (ÖK-98)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "doğruluk" gibidir. Öğretmenimiz sözümüzde durmamızı, yalan söylemememizi, arkadaşlarımızı asla kandırmamamızı söyler. Bundan dolayı bu ders benim için doğru olmak demektir. (ÖK-5)

Sevilmeyen/İstenmeyen bir ders: *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "kâbus" gibidir. Kâbus uykuda insanı nasıl rahatsız ediyorsa, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde de öyle rahatsız oluyorum. (ÖE-25)*

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "cehennem" gibidir. Ders sıkıcı olduğundan sınıf cehennem gibi oluyor. (ÖE-231)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "uyuklamak" gibidir. Öğretmen dersi iyi anlatamadığından derste sürekli uykum geliyor. (ÖE-234)

Değer verilen bir ders: *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "hazine" gibidir. Çünkü hazineler nasıl değerli eşyaları barındırıyor, dersimiz de çok değerli bilgiler barındırıyor. (ÖK-98)*

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "en sevdiğim oyun" gibidir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersini dinlerken en sevdiğim oyunu oynuyormuş gibi mutlu oluyorum. (ÖK-48)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "şeker" gibidir. Şekeri çocuklar nasıl seviyorsa, ben de bu dersi öyle seviyorum. (ÖK-100)

Yönlendiren/Yol gösteren bir ders: *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "güneş" gibidir. Çünkü güneş yaşayabilmemiz için gereklidir. (ÖK-71)*

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "aydınlık" gibidir. İnsanlar karanlıkta yaşayamazlar. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi bizi karanlıktan aydınlığa çıkaran bir derstir. (ÖE-61)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi "kılavuz" gibidir. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi cennete gitmemiz için bize yol gösteriyor. (ÖK-4)

6. 2. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenine İlişkin Metaforları

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine ilişkin ürettikleri metaforlar Tablo 3'te sunulmuştur.

42 | Halil Taş. İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve...
Tablo 3. Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenine İlişkin Ürettikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	f	%	Sıra No	Metafor	f	%
1	Hoca	21	8,97	27	Arkadaş	3	1,28
2	Din	8	7,69	28	Dede	3	1,28
3	Bilgisayar	14	5,98	29	Hazine	3	1,28
4	Yağmur	13	5,56	30	Sertlik	3	1,28
5	Dua	12	5,13	31	Zahmet	3	1,28
6	Kitap	10	4,27	32	Uyku	3	1,28
7	Huzur	8	3,42	33	Işık	2	0,85
8	Melek	7	2,99	34	Güzel koku	2	0,85
9	Polis	7	2,99	35	Uçmak	2	0,85
10	İyilik	7	2,99	36	Zorluk	2	0,85
11	Doğruluk	6	2,56	37	Kızgın	2	0,85
12	Bilgi	6	2,56	38	Yaylaya çıkmak	2	0,85
13	Şeker	6	2,56	39	Cehennem	2	0,85
14	Anne	5	2,14	40	Somurtkan	2	0,85
15	Güneş	5	2,14	41	Yumuşak torak	2	0,85
16	Baba	4	1,71	42	Sınav	2	0,85
17	Kaptan	4	1,71	43	Elmas	2	0,85
18	Kılavuz	4	1,71	44	Pırlanta	1	0,43
19	Temizlik	4	1,71	45	Dürüstlük	1	0,43
20	Cennet	4	1,71	46	Çikolata	1	0,43
21	Barış	4	1,71	47	Telaş	1	0,43
22	İnternet	4	1,71	48	Tercüman	1	0,43
23	Tebeşir	3	1,28	49	Can	1	0,43
24	Çiçek	3	1,28	50	Asker	1	0,43
25	Kâbus	3	1,28	51	Arapça	1	0,43
26	Cuma	3	1,28	52	Mutluluk	1	0,43

Toplam Metafor: 52 – Toplam Öğrenci: 234

Tablo 3 incelendiğinde 234 öğrencinin toplam 52 metafor ürettiği ve bu metaforlar içinde ise en fazla tekrarlanan metaforların “Hoca (21-%8,97)”, “Din (18-%7,69)”, “Bilgisayar (14-%5,98)”, “Yağmur (13-%5,56)” ve “Dua (12-%5,13)” olduğu görülmektedir. Ayrıca 10 öğrencinin “Kitap (%4,27)”, 8 öğrencinin “Huzur (%3,42)”, 7’şer öğrencinin “Melek (%2,99)”, “Polis (%2,99)” ve “İyilik (%2,99)”, 6’şar öğrencinin “Doğruluk (%2,56)”, “Bilgi (%2,56)”, “Şeker (%2,56)”, 5’er öğrencinin “Anne (%2,14)”, “Kızgın (%2,1)”, 4’er öğrencinin “Baba (%1,71)”, “Kaptan (%1,74)”, “Kılavuz (%1,74)”, “Temizlik (%1,74)”, “Cennet (%1,71)”, “Barış (%1,74)” ve “İnternet (%1,74)” metaforunu ürettikleri anlaşılmaktadır. Geri kalan 61 öğrencinin her birinin ise 3’er, 2’şer ve 1’er metafor ürettikleri görülmektedir.

Öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine ilişkin ürettikleri metaforlar ve oluşturulan kategoriler Tablo 4'te sunulmuştur

Tablo 4. Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretmenine İlişkin Üretilen Metaforlar Ve Oluşturulan Kategoriler

Kategoriler	f	%	Metaforlar	f	%
Huzur veren öğretmen	77	32,91	Din, Dua, Huzur, Yağmur, Cennet, Çiçek, Cuma, Arkadaş, Yumuşak toprak, Çikolata, Mutluluk, Uçma, Güzel koku, Yaylaya çıkmak	15	28,84
Bilgi veren öğretmen	68	29,05	Hoca, Bilgisayar, Kitap, Bilgi, İnternet, Tebeşir, Işık, Sınav, Tercüman,	9	17,30
Yönlendiren/Yol gösteren öğretmen	23	9,82	Kaptan, Kılavuz, Güneş, Melek, Dede, Anne	6	11,53
Değer aktaran öğretmen	22	9,41	Doğruluk, Temizlik, Barış, Dürüstlük İyilik	5	9,62
İstenmeyen öğretmen	18	7,70	Arapça, Kızgın, Kâbus, Sertlik, Zahmet, Zorluk, Cehennem, Somurtkan, Telaş	9	17,30
Değer verilen öğretmen	14	5,99	Şeker, Hazine, Elmas, Pırlanta, Can	5	9,62
Otoriter olan öğretmen	12	5,12	Polis, Baba, Asker	3	5,79
Toplam	234	100	Toplam	52	100

Tablo 4 incelendiğinde ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerine ilişkin ürettikleri metaforların 7 kategoride toplandığı ve bu kategoriler içerisinde en yüksek frekansa sahip kategorinin ise "Huzur veren öğretmen (77-%32,91)" kategorisi olduğu görülmektedir. Diğer kategoriler ise "Bilgi veren öğretmen (68-%29,05)", "Yönlendiren/Yol gösteren öğretmen (23-%9,82)", "Değer aktaran öğretmen (22-%9,41)", "İstenmeyen öğretmen (18-%7,70)", "Değer verilen öğretmen (14-%5,98)" ve "Otoriter olan öğretmen (12-%5,12)" kategorileridir. Belirlenen kategorilere ilişkin örnek metafor ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

Huzur veren öğretmen: *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "yumuşak toprak" gibidir. Nasıl ki insan yumuşak bir toprağa uzanıp huzur buluyorsa, öğretmenimiz de ders anlatırken bize öyle huzur veriyor. (ÖE-198)*

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "çikolata" gibidir. Çikolatayı yediğimde rahatlar, mutlu olurum. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenini de gördüğümde çok mutlu ve huzurlu oluyorum. (ÖK-121)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "güzel koku" gibidir. Çünkü öğretmenimiz çok güzel kokuyor ve yanıma geldiğinden o güzel koku beni çok rahatlatıyor. (ÖK-120)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "arkadaş" gibidir. Öğretmenimiz sorunlarımızı bir arkadaş gibi dinleyerek bizi rahatlatıyor. (ÖE-88)

Bilgi veren öğretmen: *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "bilgisayar" gibidir. Bilgisayar nasıl her şeyi biliyorsa, öğretmenimiz de din konusunda her şeyi biliyor. (ÖE-119)*

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "Hoca" gibidir. Çünkü öğretmenimiz camideki hocalar gibi Kur'an okuyor ve bize dini bilgiler veriyor. (ÖK-57)

44 | Halil Taş. İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve...

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "sınav" gibidir. Öğretmenimiz derste sürekli Allah'ın bizleri sınav için bu dünyaya gönderdiğini söylüyor. Bundan dolayı öğretmenimi her gördüğümde aklıma sınav geliyor. (ÖK-10)

Yönlendiren/Yol gösteren öğretmen: *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "kaptan" gibidir. Kaptan nasıl bir gemiyi gideceği yere ulaştırıyorsa, öğretmenimiz de bizi iyi insan olmaya doğru götürüyor. (ÖE-61)*

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "güneş" gibidir. Güneş dünyamızı nasıl aydınlatıyorsa, öğretmenimiz de bizi öyle aydınlatıyor. (ÖK-211)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "anne" gibidir. Çünkü anneler çocuklarını her türlü kötülükten korur ve onlara daima doğru yolu gösterir. (ÖK-145)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "melek" gibidir. Melek nasıl bizi kötülüklerden koruyorsa, öğretmenimiz de bizi kötülüklerden koruyor. (ÖK-201)

Değer aktaran öğretmen: *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "temizlik" gibidir. Öğretmenimiz derste sürekli temiz olmamızı ve temizliğin imandan geldiğini söylediğinden kendisi bana temizliği hatırlatıyor. (ÖK-105)*

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "dürüstlük" gibidir. Öğretmenimiz sözünde duran biridir. Söz verdiği şeyleri zamanında yapar ve bizi asla kandırmaz. Bundan dolayı kendisinin çok dürüst olduğunu düşünüyorum. (ÖK-5)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "iyilik" gibidir. Öğretmenimizin çok defa yoksul arkadaşlarımıza kantininden simit aldığını ve okulumuzdaki Suriyeli çocuklara yardım ettiğini gördüm. (ÖE-119)

İstenmeyen öğretmen: *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "kızgın" gibidir. Öğretmenimiz Angry Birds gibidir. Çünkü Angry Birds her zaman kızgın ve sinirlidir. (ÖK-41)*

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "kâbus" gibidir. Kâbus gece insanın üzerine çöker de nefes alamaz ya, öğretmenimiz de sıkıcı ders anlatarak boğuyor beni. (ÖE-39)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "cehennem" gibidir. Öğretmenimiz dersi çok sıkıcı işlediğinden ve derste şaka da yapmadığından ders cehennem gibi sıkıcı oluyor. (ÖE-230)

Değer verilen öğretmen: *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "şeker" gibidir. Şeker nasıl tatlıysa öğretmenimiz de öyle tatlıdır. (ÖK-100)*

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "pırlanta" gibidir. Öğretmenimizin parmağında kocaman bir pırlanta yüzük var. Her pırlanta yüzük gördüğümde öğretmenimi hatırlarım. (ÖK-67)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "hazine" gibidir. Hazinesinde çok değerli şeyler var. Öğretmenimizde de çok değerli dini bilgiler var. (ÖK-205)

Otoriter olan öğretmen: *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "polis" gibidir. Çünkü öğretmenimiz nöbetçi olduğu günlerde sürekli öğrencileri takip eder ve yanlış yapan olursa hemen cezalandırır. (ÖK-59)*

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "asker" gibidir. Öğretmenimiz derste asker gibi ciddidir ve sürekli emirler verir. (ÖK-12)

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni "baba" gibidir. Evde babaların sözü geçer ve babalar evin reisidir. Öğretmen de sınıfın reisi olduğundan onun sözü geçiyor. (ÖE-222)

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada, ilkokul 4. sınıfta öğrenim gören 234 öğrencinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin toplam 46 metafor ürettikleri; derse ilişkin olarak en sık tekrarlanan metaforun "Allah sevgisi" metaforu olduğu; bu metaforu ise "Din", "İbadet", "Peygamber sevgisi", "Dua", "İslamiyet", "Temizlik", "Huzur", "Melekler şehri", "İyilik", "Doğruluk", "Arapça", "Bilgi", "Akan su", "Şefkat" ve "Cennet" metaforlarının takip ettiği anlaşılmıştır. Din Kültürü ve Ahlak

Bilgisi dersine ilişkin üretilen metaforların 6 kategoride toplandığı ve bu kategoriler içerisinde en yüksek frekansa sahip kategorinin “Huzur veren bir ders” kategorisi olduğu; bu kategoriyi ise “Bilgi veren bir ders”, “Değer aktaran bir ders”, “Sevilmeyen/İstenmeyen bir ders”, “Değer verilen bir ders” ve “Yönlendiren/Yol gösteren bir ders” kategorilerinin izlediği belirlenmiştir.

Katılımcıların Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine ilişkin olarak ise toplam 52 metafor ürettikleri; öğretmene ilişkin olarak en sık tekrarlanan metaforun “Hoca”, “Din”, “Bilgisayar”, “Yağmur” ve “Dua” metaforları olduğu; bu metaforları ise sırasıyla “Kitap”, “Huzur”, “Melek”, “Polis” “Arapça”, “Doğruluk”, “Bilgi”, “Şeker”, “Anne”, “Kızgın”, “Baba”, “Kaptan”, “Kılavuz”, “Temizlik”, “Cennet”, “Barış” ve “İnternet” metaforlarının izlediği anlaşılmıştır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine ilişkin üretilen metaforların 7 kategoride toplandığı ve bu kategoriler içerisinde en yüksek frekansa sahip kategorinin “Huzur veren öğretmen” kategorisi olduğu; bu kategoriyi ise “Bilgi veren öğretmen”, “Yönlendiren/Yol gösteren öğretmen”, “Değer aktaran öğretmen”, “İstenmeyen öğretmen”, “Değer verilen öğretmen” ve “Otoriter olan öğretmen” kategorilerinin izlediği anlaşılmıştır.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile bu dersin öğretmenine ilişkin birbirinden farklı çok sayıda metafor üretildiği görülmektedir. Çok sayıda farklı metaforların üretilmiş olması, öğrencilerin gözlemlerine, bilgilerine ve yaşamışlıklarına dayalı algılarının farklı olmasıyla açıklanabilir. Bireylerin duygu ve düşüncelerini dillendirmeleri bakımından önemli olan metaforlar, kişiler arası farklılıkların saptanması bakımından da önem taşımaktadır. Araştırmada ulaşılan, ders ve dersin öğretmeni hakkında çok sayıda farklı metafor üretilmesi bulgusu, yapılan başka çalışmalarla da desteklenmektedir.⁴²

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin en fazla üretilen metafor “Allah sevgisi” metaforudur. Metaforlar, bir kişiyi üst düzeyde soyut, karışık veya kuramsal bir olguyu anlamada ve açıklığa kavuşturmada kullanabileceği zihinsel araçlardır.⁴³ “Allah sevgisi” metaforunun yüksek düzeyde üretilmesinde derste öğrencilere verilen Tanrı algısının etkili olduğu söylenebilir. İslam dininde Allah, sevgisi ve merhametiyle ön planda olan; koruyan, acıyan, seven ve bağışlayan yüce bir varlıktır. Allah’a sevgiyle yaklaşan ve Allah’ı sevginin kaynağı olarak gören, sevgi odaklı Tanrı algısına vurgu yapan ders içeriğinin bu metaforun üretilmesinde etkili olduğu söylenebilir. Bir öğrencinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi “Allah sevgisi” gibidir. Bu derste Allah’ı tanıyoruz. Allah’tan korkmaya gerek yok, çünkü Allah çocukları çok seviyor. Bu da beni mutlu ediyor.” sözleri de bu yöndeki nicel verileri desteklemektedir. Çocukları cehennemle ya da Allah’la korkutarak eğitmeye çalışan anlayışın varlığına⁴⁴ rağmen Allah sevgisinin baskın bir metafor olarak üretilmiş olması önemli bir sonuçtur.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin üretilen metaforlar en çok “Huzur veren bir ders” kategorisinde toplanmıştır. Metafor, kelimelerin sembolik anlamlarını ortaya çıkarmak ve bireylerin bir başkasının düşüncelerini ve hislerini anlamalarına yardımcı olmaktadır.⁴⁵ Araştırmada ulaşılan bu sonuç, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin huzur veren bir ders olarak algılandığını göstermektedir. Dersin huzur verici boyutuna yüksek oranda vurgu yapılmasında, derste işlenen konu içeriklerinin ve kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerin de etkili olduğu söylenebilir. Bütün dinler insanın huzurlu ve mutlu olmasına, kötülerden ve kötülüklerden korunmasına, dünya hayatının zorluklarıyla daha etkili bir şekilde mücadele

⁴² Ekiz- Koçyiğit, “Sınıf Öğretmenlerinin ‘Öğretmen’ Kavramına İlişkin Metaforlarının Tespit Edilmesi”, 454; Erkan Kural, “Öğretmen Adaylarının Algılarına Göre Öğretmen Metaforları”, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 6/1 (2015): 64; Toker-Gökçe - Bülbül, “Okul Bir İnsan Bedenidir: Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Algılarına Yönelik Bir Metafor Çalışması”, 82.

⁴³ Iris M. Yob, “Thinking Constructively With Metaphors”, *Studies in Philosophy and Education* 22 (2003): 134.

⁴⁴ Emine Erdoğan, Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi, (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014), 60.

⁴⁵ Lisa J. McEntee-Atalianis, “The Role of Metaphor in Shaping the Identity and Agenda of the United Nations: The Imagining of an International Threat”, *Discourse & Communication* 5/4 (2011): 401.

46 | Halil Taş. İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve...

etmesine yardımcı olmayı amaçladığından,⁴⁶ bu amaca yönelik yapılan eğitim-öğretim etkinliklerinin de huzur verici, barış, sakinlik ve esneklik sağlayıcı olması doğal bir sonuç olabilmektedir. Bir öğrencinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi “sakinleşmek” gibidir. Bu derste sürekli güzel şeyler konuşulduğundan bir anda sakinleşiyorsunuz.” sözleri ile bir başka öğrencinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi “hayallere dalmak” gibidir. Bu derste sürekli cennette olduğumu, peygamberi gördüğümü hayal ederim.” sözleri ve bir diğer öğrencinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi “uçmak” gibidir. Uçmak insanı nasıl mutlu ediyorsa bu derste de öyle mutlu oluyorum.” sözleri bu açıdan anlamlıdır. Dinin maddi veya dünyevi yönünün yanı sıra huzur bulma, felaha ulaşma, cennete kavuşma ve mükâfatlandırılma gibi manevi beklentilere hizmet eden bir yönünün de olduğu bilinmektedir.⁴⁷ Dinin huzur verici yönünün, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin huzur veren bir ders olarak algılanmasında etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmada dikkate değer bir sonuç da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin geliştirilen “Sevilmeyen/İstenmeyen bir ders” kategorisi altında toplanan 9 metafor (Zorluk, Cehennem, Kâbus, Uyuklamak, Şaşkınlık, Sıkılmak, Kızgın, Zahmet, Sınav). Öğrencilerin derse ilişkin olarak olumsuz metafor üretmelerinde, derste karşılaştıkları olumsuz durumların etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca, dinin cezalandırma, korkutma ve cehennem boyutuna; dinin sevgi ve cennet boyutunun önüne geçecek oranda vurgu yapılmasının da bu metaforun üretilmesinde etkili olduğu söylenebilir. Derse yönelik olumsuz metafor üretilmesinde öğretmenlerin derste destekli tavır ve davranışlarının, ders anlatmada kullandıkları yöntem-tekniklerin ve sınav uygulamalarının da etkili olduğu söylenebilir. Konuyla ilgili olarak bir öğrencinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi “kâbus” gibidir. Çünkü kâbus uykuda nasıl insanı rahatsız ediyorsa ve bir an önce uyanmak istiyorsan, dersin de bir an önce bitmesini istiyorum.” ifadeleri ile bir diğer öğrencinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi “cehennem” gibidir. Ders çok sıkıcı olduğundan sınıf bana cehennem gibi geliyor.” sözleri ve bir başka öğrencinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi “uyuklamak” gibidir. Öğretmen dersi iyi anlatamadığından dersi dinlemekten keyif almıyorum ve sürekli uykum geliyor.” sözleri anlamlı ve önemlidir. Taşgın, İleritürk ve Köse tarafından yapılan çalışmada, öğrenciler tarafından “Olumsuz bir unsur olarak ders” kategorisi altında 8 metafor üretildiği ve bu metaforların uyku, karabasan, iğrenç kokulu parfüm, dehşet anı, hayal kırıklığı gibi benzetimlerle ifade edildiği tespit edilmiştir.⁴⁸ Dine ilişkin tutum ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin tutum arasında yakın bir ilişki bulunmakta; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine karşı olumlu tutum geliştiren öğrencilerin giderek dini tutumlarında da olumlu değişimler yaşanabilmektedir.⁴⁹ Öğrencilerin derslere karşı geliştirdikleri duygusal ilişkilerinin öğrenme düzeylerine etkisi, diğer etkenlerin toplamının yaklaşık dörtte biri kadardır.⁵⁰ Din, ahlak ve karakter eğitiminin duyuşsal yönü, bilişsel yönünden daha önemli olduğundan⁵¹, derste akademik bilgi ve beceri kazandırmaya ağırlık verilirken, dersin duygu ve tutum boyutu da göz ardı edilmemelidir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine ilişkin en çok üretilen metafor “Hoca” metaforudur. Hoca sözcüğü Türk toplumunda genelde camide görev yapan ve insanlara dini bilgiler veren kişiler için kullanılmaktadır. İlkokul öğrencileri tarafından öğretmen bilgi veren, yol gösteren ve yeni şeyler öğreten kişi olarak algılanmaktadır. Öğretmen ve hoca kavramlarının aydınlatma, yol gösterme, bilgi verme ve yeni şeyler öğretme özelliklerinin, öğrencilerin öğretmenlerini “hoca” olarak algılamalarına alt yapı hazırladığı söylenebilir. Öğrencilerin bu

⁴⁶ Niyazi Akyüz, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Din Anlayışı Ölçeği Üzerine Bir Pilot Araştırma”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43/1 (2002): 126.

⁴⁷ Erdoğan, “Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi”, 96.

⁴⁸ Taşgın v.dğr., “Ortaokul Öğrencilerinin “Türkçe Dersi” ve “Türkçe Öğretmeni”ne İlişkin Metaforları”, 403.

⁴⁹ Mevlüt Kaya, *Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum* (Samsun: Etüt Yayını, 1998), 167.

⁵⁰ Benjamin S. Bloom, *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2016), 102.

⁵¹ Mevlüt Kaya, “İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Tutumları”, *OMU İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/13 (2001): 46.

metaforda yoğunlaşmalarının, öğretmen ile hocanın aynı ya da benzer işi yapıyor oldukları algısından kaynaklandığı ifade edilebilir. Bir öğrencinin bu konuda ifade ettiği “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni “Hoca” gibidir. Çünkü öğretmenimiz camideki hocalar gibi Kur’an okuyor ve onlar gibi bize dini bilgiler veriyor” sözleri de tespitlerimizi destekler niteliktedir. Üretilmiş olan bu metafor, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin eğitici, öğretici, aydınlatıcı, yol gösterici rollerini yerine getirdiklerini göstermektedir. “Hoca” sözcüğü toplumda genellikle bilgili, görgülü, saygı ve güven duyulan kişiyi tanımladığından, öğretmen hakkında bu metaforun ağırlıklı olarak üretilmiş olması, öğretmen açısından olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Cerit tarafından yapılan çalışmada, öğretmen kavramına ilişkin olarak öğrenciler tarafından “bilgi kaynağı ve dağıtıcısı”, “rehber ve çevresini aydınlatan kişi” metaforlarının üretildiği tespit edilmiştir.⁵² Oğuz tarafından yapılan çalışmada da öğretmenler hakkında “lider”, “rehber”, “araştırmacı”, “pusula” ve “teknik direktör” metaforları üretilmiştir.⁵³ Ekiz ve Koçyiğit tarafından yapılan çalışmada ise öğretmenlerle ilgili olarak en çok metafor üretilen temanın “yetiştirici ve geliştirici öğretmen” teması olduğu anlaşılmıştır.⁵⁴ Toker-Gökçe ve Bülbül tarafından yapılan çalışmada, katılımcıların yarısından çoğu öğretmenler hakkında olumlu metaforlar üretirken; katılımcıların çoğu, öğretmenlerin kendilerine bilişsel yönde katkı yaptığını belirtmişlerdir.⁵⁵ Öğrencilerin öğretmenlerini “Hoca” (bilgi veren, yol gösteren, aydınlatan, geliştiren ve yeni şeyler öğreten kişi) olarak algılamaları başka çalışmalarla da desteklenmektedir.⁵⁶ Üretilen metaforların büyük çoğunluğunun olumlu olması, öğrencilerin genel olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri hakkında olumlu algılara sahip olduklarını göstermektedir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine ilişkin üretilen metaforlar en çok “Huzur veren öğretmen” kategorisi altında toplanmıştır. Araştırmada ulaşılan bu sonuç, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin öğrencilerine huzur veren öğretmenler olarak algılandıklarını göstermektedir. Öğretmenin huzur veren kişi olarak değerlendirilmesinde, ders içeriğinin ve öğretmen tarafından derste kullanılan yöntem ve tekniklerin, sergilenen tavır ve davranışlarının da etkili olduğu söylenebilir. Kırıl tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin öğretmenlerine ilişkin ürettikleri metaforların “rahatlatıcı ve sakinleştirici bir varlık” teması altında birleştirildiği görülmüştür.⁵⁷ Bir öğrencinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni “yumuşak toprak” gibidir. Nasıl ki insan yumuşak bir toprağa uzanıp huzur buluyorsa, öğretmeni de ders anlatırken bize öyle huzur veriyor.” sözleri ile bir başka öğrencinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni “çikolata” gibidir. Çünkü çikolatayı çok severim ve çikolata yediğimde rahatlar, mutlu olurum. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenini de gördüğümde çok mutlu ve huzurlu oluyorum.” sözleri ve bir diğer öğrencinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni “arkadaş” gibidir. Bir sorununuz olduğunda arkadaşınızla paylaşıp rahatlarsınız ya,

⁵² Cerit, “Öğretmen Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri”, 705.

⁵³ Oğuz, “Öğretmen Adaylarına Göre Ortaöğretim Öğretmenlerini Temsil Eden Metaforlar”, 49.

⁵⁴ Ekiz- Koçyiğit, “Sınıf Öğretmenlerinin ‘Öğretmen’ Kavramına İlişkin Metaforlarının Tespit Edilmesi”, 454.

⁵⁵ Toker-Gökçe - Bülbül, “Okul Bir İnsan Bedenidir: Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Algılarına Yönelik Bir Metafor Çalışması”, 85.

⁵⁶ Aydoğdu, *İdeal Okul Algılarının Metaforlar (Mecazlar) Yardımıyla Analizi*, 76; Balcı, *Metaphorical Images of School: School Perceptions of Students, Teachers and Parents From Four Selected Schools (in Ankara)*, 221; María C. Guerrero - Olga S. Villamil, “Metaphorical Conceptualizations of ESL Teaching and Learning”. *Language Teaching Research* 6/2 (2002): 99; María A Martínez - Narcís Sauleda - Günter L Huber, “Metaphors As Blueprints of Thinking About Teaching And Learning”, *Teaching and Teacher Education* 17/8 (2001): 972; Ahmet Saban v.dğr., “Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 6/2 (2006): 468.

⁵⁷ Kırıl, “Öğretmen Adaylarının Algılarına Göre Öğretmen Metaforları”, 61.

48 | Halil Taş. İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve...

işte öğretmenimiz de sorunlarımızı bir arkadaş gibi dinleyerek bizi rahatlatıyor.” sözleri anlamlıdır. Dinlerin huzur verici yönlerinin, dinler hakkında bilgi veren öğretmenlerin de huzur veren öğretmenler olarak algılanmalarında etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmada ulaşılan bir diğer sonuç ise; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine ilişkin olarak geliştirilen ve “İstenmeyen öğretmen” kategorisi altında toplanan 9 olumsuz metafordur (Arapça, Kızgın, Kâbus, Sertlik, Zahmet, Zorluk, Cehennem, Somurtkan, Telaş). Öğrencilerin öğretmenlerine ilişkin ürettikleri metaforlar; öğretmenin kişilik özellikleri, mesleki anlayış, tavır ve davranışları ile öğretmenlik formasyonu, rolü ve anlayışı hakkında bilgiler verebilmektedir.⁵⁸ Üretilmiş olan olumsuz metaforlar, öğrencilerin dersin öğretmenine ilişkin bazı olumsuz algılara sahip olduklarını göstermektedir. Öğrenciler tarafından üretilen olumsuz metaforların büyük çoğunluğunun hoş olmayan duyguları çağrıştıran, çoğu zaman kaygı ve korku içerikli duyguları tanımlayan sözcüklerle ifade edilmesi dikkat çekicidir. Üretilen olumsuz metaforlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bu olumsuz algıların güçlü metaforlarla vurgulanmış olması öğrencilerin öğretmenleriyle kurmaları beklenen güven, iletişim, işbirliği, sevgi duygularında eksikliklerin olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ekiz ve Koçyiğit tarafından yapılan ve araştırmamızı destekleyen bir çalışmada, olumsuz metaforların büyük çoğunluğunun kötü duyguları tanımlayan, çevremizde var olan ve çoğu zaman kaygı, korku ve hatta şiddet içerikli duyguları ifade eden varlıklarla belirtilmiş olmasına dikkat çekilmiştir.⁵⁹ Toker-Gökçe ve Bülbül tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin az bir kısmının öğretmenleri hakkında olumsuz metaforlar ürettikleri ifade edilmiştir.⁶⁰ Taşgın, İleritürk ve Köse tarafından yapılan çalışmada, öğrenciler tarafından “Uzaklaştırıcı-korkutucu olarak öğretmen” kategorisi altında 9 olumsuz metafor üretildiği ve bu metaforların ateş, eziyet, iğne, pul biber, test gibi benzetimlerle ifade edildiği tespit edilmiştir.⁶¹ Öğrencilerin dersin öğretmenine ilişkin olarak olumsuz metafor üretmelerinde, öğretmenle yaşadıkları olumsuz durumların etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca, öğretmenlerin derste takındıkları tavır ve davranışların, ders anlatırken kullandıkları yöntem ve tekniklerin, yaptıkları sınavların, disiplin sağlamak amaçlı uygulamalarının, iletişim kopukluğunun, öğrenci ilgi ve gereksinimlerini karşılamamalarının bunda etkili olduğu söylenebilir. Konuyla ilgili olarak bir öğrencinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni “kızgın” gibidir. Öğretmenimiz Angry Birds gibidir. Çünkü Angry Birds her zaman kızgın ve sinirlidir.” sözleri, bir diğer öğrencinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni “kâbus” gibidir. Kâbus nasıl gece insanın üzerine çöker de nefes alamaz ya, öğretmen de sıkıcı ders anlatarak boğuyor beni.” cümleleri ile bir öğrencinin “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni “cehennem” gibidir. Öğretmen dersi çok sıkıcı işlediğinden ve derste söz hakkı vermeyip şaka filan da yapmadığından ders cehennem gibi sıkıcı oluyor.” sözleri anlamlıdır. Öğrencilerin dersin öğretmenine ilişkin olumsuz duygular geliştirmelerinin başarılarını ve motivasyonlarını etkilediği düşünüldüğünde, bu olumsuz duyguların silinmesinin öğrencilerin öğretmeni ve dersini sevmelerini ve dolayısıyla başarı ve motivasyonlarının artmasını sağlayacağı söylenebilir. Öğrencilerin hoşuna giden yaşantılar sağlayan öğretmenlerin sevildiği ve bu sevginin derse de yansıdığı bilinmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin derslerini zevkli hale getirmeleri, kendilerini sevdirmeleri, öğrenciye iyi örnek olmaları, cezalandırmadan çok ödüllendirme odaklı çalışmaları önemlidir. Yapılan çalışmalar, demokratik tavırlarından ve ders işlerken kullandığı yöntem ve tekniklerden dolayı sevilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenlerinin derslerinin de sevildiğini ortaya koymuştur.⁶²

⁵⁸ Ekiz - Koçyiğit, “Sınıf Öğretmenlerinin “Öğretmen” Kavramına İlişkin Metaforlarının Tespit Edilmesi”, 454.

⁵⁹ Ekiz - Koçyiğit, “Sınıf Öğretmenlerinin “Öğretmen” Kavramına İlişkin Metaforlarının Tespit Edilmesi”, 462.

⁶⁰ Toker-Gökçe - Bülbül, “Okul Bir İnsan Bedenidir: Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Algılarına Yönelik Bir Metafor Çalışması”, 85.

⁶¹ Taşgın v.dğr., “Ortaokul Öğrencilerinin “Türkçe Dersi” ve “Türkçe Öğretmeni”ne İlişkin Metaforları”, 405.

⁶² Kaya, “İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Tutumları”, 47.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin olarak üretilmiş olan metaforlar, dersin amaçlarının, içeriğinin, öğrenme-öğretme süreçlerinin ve ölçme-değerlendirme faaliyetlerinin birer kare çekilmiş fotoğrafları olarak değerlendirilebilir. Ders hakkında üretilen metaforlar, dersin önemini, öğrenci tarafından ne kadar önemsendiğini, hangi yönünün sevilip sevilmediğini, öğrencilerin derse yönelik istek ve beklentilerini ortaya çıkararak, öğretim programı hazırlayıcıların ve bu konulardaki karar vericilerin dikkatlerinin yönünü belirleyebilir. Bu araştırmada öğrenciler tarafından üretilmiş olan metaforlar, öğrenci gözüyle “nasıl bir ders?” sorusuna verilmiş cevaplar olarak da değerlendirilebilir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenine ilişkin olarak üretilmiş olan metaforlar, öğretmenlerin kim olduklarını, nerede durduklarını, nasıl öğrettiklerini ve nasıl tanımlandıklarını ortaya çıkaran önemli araçlardır. Üretilen metaforlar ekseninde öğretmenlerin hem kişilik hem de öğretmenlik yeteneği yönünden kendilerini yeniden değerlendirmeleri sonuç alıcı bir eğitimsel davranış olacaktır. Çelikten'e göre de öğretmenler üretilen metaforlar aracılığıyla eğitimin doğası ve öğrencilerle olan ilişkileri hakkında daha bilinçli bir farkındalık geliştirebilirler.⁶³ Metaforlar öğretmenlerin tutum ve davranışları hakkında önemli ipuçları sağladığından öğretmenler metaforlar aracılığıyla geliştirilmesi gereken alanlarını geliştirebilirler.⁶⁴ Bu bağlamda öğretmenlerin öğretim yöntem ve tekniklerini, pedagojik yaklaşımlarını, eğitim-öğretime dair anlayışlarını, öğrenciye ve derse bakış açılarını yeniden ele alıp yapılandırmaları beklenir. Öğrenciler tarafından üretilmiş olan metaforlar, öğretmenlerin bir başka göz/gözler tarafından tanımlanmaları anlamına gelir ki bu da öğretmenin birçok açıdan kendisinin farkına varmasını ve kendisini daha tarafsız olarak tanımasını sağlayacaktır. Bu araştırmada öğrenciler tarafından üretilmiş olan metaforlar, “nasıl bir öğretmen?” sorusuna verilmiş cevaplar olarak da değerlendirilebilir.

Araştırma sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile bu dersin öğretmenine ilişkin ortaya koydukları metaforların genelde olumlu yönde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin söz konusu derse ve dersin öğretmenine yönelik olumlu algılara sahip oldukları, hem ders hem de dersin öğretmeni hakkında olumlu düşünceler taşıdıkları söylenebilir. Kaya tarafından yapılan çalışmada da öğrencilerin %86'sının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine yönelik olumlu tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir.⁶⁵ Selçuk tarafından yapılan çalışmada ise öğretmenlerin %97.35'ine göre ilkokul öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine ilişkin ilgilerinin çok yüksek derecede olduğu belirlenmiştir.⁶⁶ Ancak çok fazla olmamakla birlikte bazı metaforların ve bazı metafor açıklamalarının olumsuz olması, öğrencilerin derse ve dersin öğretime ilişkin olumsuz duygu ve düşüncelere sahip olduklarını da göstermektedir. Öğrencilerin derse ve dersin öğretmenine yönelik olumlu duygu ve düşünceler içerisinde olmalarının başarılarının artmasına önemli oranda etki yaptığı geçiği dikkate alınarak; Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ve dersin öğretmeni hakkında olumsuz metaforlar üreten öğrencilerin bu yöndeki görüş ve düşünceleri ayrıntılı olarak değerlendirilerek olumsuz algılarının ortadan kaldırılması için gerekli önemler alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Niyazi. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Din Anlayışı Ölçeği Üzerine Bir Pilot Araştırma”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43/1 (2002): 123-134.
- Arslan, Metin – Bayrakçı, Mustafa. “Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi.” *Millî Eğitim Dergisi* 171 (2006): 100-108.
- Asiye, Toker-Gökçe – Turgay, Bülbül. “Okul Bir İnsan Bedenidir: Meslek Lisesi Öğrencilerinin Okul Algılarına Yönelik Bir Metafor Çalışması”. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 4/1 (2014): 81.

⁶³ Çelikten, “Kültür ve Öğretmen Metaforları”, 269.

⁶⁴ Kırıl, “Öğretmen Adaylarının Algılarına Göre Öğretmen Metaforları”, 63

⁶⁵ Kaya, “İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Tutumları”, 72

⁶⁶ Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler* (Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2016), 126

50 | Halil Taş. İlkokul Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ile Din Kültürü ve...

- Aşıkoğlu, Nevzat Yaşar. "Din Öğretiminde Öğretmenin Rolü ve Din Dersi Öğretmeni Yeterlilikleri (Türkiye Örneği)". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (2011): 5-13.
- Aydın, İnyet – Pehlivan, Ahmet. "Türkçe öğretmeni adaylarının "Öğretmen" ve "Öğrenci" kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar." *Turkish Studies* 5/3 (2010): 818-842.
- Aydoğdu, Elif. *İdeal Okul Algılarının Metaforlar (Mecazlar) Yardımıyla Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, 2008.
- Balcı, Ayşe. *Metaphorical Images of School: School Perceptions of Students, Teachers and Parents From Four Selected Schools (in Ankara)*. Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 1999.
- Ben-Peretz, Miriam – Mendelson, Nili – Kron, Friedrich. "How Teachers in Different Educational Contexts View Their Roles." *Teaching and Teacher Education* 19/2 (2003): 277-290.
- Bilgin, Beyza. *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: Gül Yayıncılık, 2001.
- Black, Ali. "Picturing Experience: Metaphor As Method, Data and Pedagogical Resource". Ed. Warren Midgley, Karen Trimmer, Andy Davies, 26-50. *Metaphors for, in and of Education Research*. UK: Cambridge Scholars Publishing, 2013.
- Black, Max. "More About Metaphor". *Metaphor and Thought*, Ed. A. Ortony. 19-41. Cambridge: Cambridge University Press, 1993.
- Bloom, Benjamin S. *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2016.
- Boyatzis, Richard E. *Thematic Analysis and Code Development: Transforming Qualitative Information*. CA: Sage Publications, 1998.
- Burak, Durmuş. "4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomilerine Göre Değerlendirilmesi". *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi* 11/21 (2017): 44-58.
- Büyükköztürk, Şener – Çakmak, Ebru Kılıç – Akgün, Özcan Erkan – Karadeniz, Şirin – Demirel, Funda. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2017.
- Cerit, Yusuf. "Öğretmen Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 6/4 (2008): 693-712.
- Christians, Clifford G. "Ethick Politics In Qualitative Research". Ed. Norman K. Denzin, Yvonna S. Lincoln, *Handbook of Qualitative Research*. CA: Sage Inc, 2011.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. trc. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir. Ankara: Siyasal Kitapevi, 2016.
- Çelikten, Mustafa. "Kültür ve Öğretmen Metaforları". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21/2 (2006): 269-283.
- Ekiz, Durmuş – Koçyiğit, Zehra. "Sınıf Öğretmenlerinin 'Öğretmen' Kavramına İlişkin Metaforlarının Tespit Edilmesi". *Kastamonu Eğitim Dergisi* 21/2 (2013): 439-458.
- Ekiz, Durmuş. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2009.
- Ekiz, Durmuş. *İlköğretimde Fen Bilimi Öğretimi ve Öğrenimi*. Trabzon: Derya Kitabevi, 2001.
- Erdoğan, Emine. *Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Fraenkel, Jack R - Wallen, Norman E. - Hyun, Helen. H. *How to Design and Evaluate Research in Education*. New York: McGraw-Hill, 2011.
- Guerrero, María C. – Villamil, Olga S. "Metaphorical Conceptualizations of ESL Teaching and Learning". *Language Teaching Research* 6/2 (2002): 95-120.
- Kaya, Mevlüt. "İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Karşı Tutumları". *OMU İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/13 (2001): 43-78.
- Kaya, Mevlüt. *Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum*. Samsun: Etüt Yayını, 1998.
- Kaymakcan, Recep. "Türkiye'de Din Eğitimi Politikaları Üzerine Düşünceler". *Ekev Akademi Dergisi* 10/27 (2006): 21-36.
- Kıral, Erkan. "Öğretmen Adaylarının Algılarına Göre Öğretmen Metaforları". *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 6/1 (2015): 57-65.
- Lincoln, Yvonna S. – Guba, Egon G. *Naturalistic Inquiry*. CA: Sage Publications, 1985.
- Martínez, María A. – Sauleda, Narcís - Huber Güenter L. "Metaphors as Blueprints of Thinking About Teaching And Learning". *Teaching and Teacher Education* 17/8 (2001): 965-977.
- McEntee-Atalians, Lisa J. "The Role of Metaphor in Shaping the Identity and Agenda of the United Nations: The Imagining of an International Threat". *Discourse & Communication* 5/4 (2011): 393-412.
- MEB, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayını, 2018.
- Midgley, Warren – Trimmer, Karen. "Walking the labyrinth: A Metaphorical Understanding of Approaches to Metaphors for, in and of Education Research". Ed. Warren Midgley, Karen Trimmer, Andy Davies, *Metaphors for, in and of Education Research*. UK: Cambridge Scholars Publishing, 2013.
- Miles, Matthew B. – Huberman, Michael A. – Saldana, Jhonny. *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook*. CA: Sage Publications, 2014.

- Oğuz, Aytunga. "Öğretmen Adaylarına Göre Ortaöğretim Öğretmenlerini Temsil Eden Metaforlar". *Milli Eğitim Dergisi* 182 (2009): 36-56.
- Oxford, Rebecca -Tomlinson, Stephen - Barcelos, Ana - Harrington, Cassandra - Lavine, Roberta - Saleh, Amany - Longhini, Ana. "Clashing Metaphors About Classroom Teachers: Toward A Systematic Typology for the Language Teaching Field". *System* 26/1 (1998): 3-50.
- Pertie, Hugh G. - Oshlag, Rebecca S. "Metaphor and learning". Ed. Andrew Ortony. 579-609. Cambridge: Cambridge University Press, 1993.
- Saban, Ahmet - Koçbeker, Beyhan Nazlı - Saban, Aslıhan. "Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 6/2 (2006): 461-522.
- Saban, Ahmet. "Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2/2 (2004): 131-155.
- Selçuk, Mualla. *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2016.
- Semerci, Çetin. "Program Geliştirme Kavramına İlişkin Metaforlarla Yeni İlköğretim Programlarına Farklı Bir Bakış". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31/1 (2007): 139-154.
- Şahin, Ahmet - Sabancı, Ali. "Pedagojik Formasyon Öğrencilerinin Maarif Müfettişlerine İlişkin Algıları: Metafor Çalışması". *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi* 9/1 (2018): 83-101.
- Taşgın, Adnan - İleritürk, Duygu - Köse, Erdoğan. "Ortaokul Öğrencilerinin "Türkçe Dersi" ve "Türkçe Öğretmeni"ne İlişkin Metaforları". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 7/1 (2018): 397-410.
- Tepebaşı, Fatih. *Metafor Yazıları*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2013.
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları 2016.
- Yıldız, İlhan. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Zorunlu mu Kalmalı, Yoksa Seçmeli mi Olmalı", *TÜBAV Bilim Dergisi* 2/2 (2009): 243-256.
- Yob, Iris M. "Thinking Constructively With Metaphors". *Studies in Philosophy and Education* 22 (2003): 127-138.